

ขนบและพัฒนากการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น
สู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน*

TRADITION AND DEVELOPMENT CANE BLOWING SKILLS LAM THANG SAN
THAMNONG KHON KAEN TO THE COMMUNITY FOR SUSTAINABILITY

ชยพล เพียรชนะ¹

Chayapol Phainchana¹

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์¹

Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts¹

Email : chayapol.p@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของขนบและพัฒนากการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาขนบและพัฒนากการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น มีพัฒนาการมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อซึ่งพัฒนาการมาจากลำผีฟ้าซึ่งเป็นความเชื่อของคนอีสานว่าบรรพบุรุษอยู่เมืองฟ้าเมืองแถน จะเป่าแคนในลายสร้อยน้อยเพราะตรงกับเสียงหมอลำที่เป็นหญิง และต่อมามีลำผีฟ้าก็ได้มีพัฒนาการเป็นหมอลำพื้น ซึ่งกลอนลำผีฟ้าจะเป็นกลอนลำที่เป็นภาษาท้องถิ่น ส่วนกลอนลำพื้นจะมีคำบาลี-สันสกฤตผสมกับภาษาท้องถิ่นพัฒนาเป็นลำทางสั้นลำยาวหรือลำเดินดง ลำประยุกต์ ลำทางสั้นกลอนไหว้ครูหมอลำจะฟังทำนองลำ ส่วนหมอลำจะลำให้ตรงกับเสียงแคน ลำประยุกต์หมอลำจะลำตามทำนองดนตรีและเสียงดนตรี

คำสำคัญ : ขนบ; พัฒนาการ; ลำทางสั้นทำนองขอนแก่น

ABSTRACT

The objectives of the research article were to study Background of customs and development Can blowing skills Complete a Lam thang san thamnong Khon Kaen. This research It is qualitative research. Two methods of data collection were used. Including collecting data from documents and field data collection. using a structured interview form. for use in interviews with knowledgeable groups

(Independent Samples) History of the tradition and development of the skill of blowing the khan along the Lam thang san thamnong Khon Kaen tune. It has developed from a way of life and beliefs which developed from Lam Phi Fa. This is the belief of the Isan people that their ancestors lived in Muang Fa, Mueang Than. The cane will be played in a small necklace pattern because it corresponds to the female Dr. Yao. And later Lam Phi Fa has developed into a Mor Lam Phuen. The Lam Phi Fa poem is a Lam Phi Fa poem that is in the local language. As for the lam-phuen poems, there will be Bari Santhakri words mixed with the local language, developing into short passages. Lam Yao or Doen Dong, Lam Simran A short lam, a verse to pay homage to Khru Mor Kaen that will sound like a lam melody. As for Mor Lam, the Lam will match the sound of Khaen. Lam applied to the Mor Lam will be Lam according to the melody and music.

Keywords : Tradition; Development; Lam thang san thamnong Khon Kaen

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงหนึ่งซึ่งแสดงความเป็นชาติไทย อย่างแท้จริง เพราะบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และสืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนไทย ได้นำเอาดนตรีเข้ามาสอดแทรกในกิจกรรมต่างๆ นับตั้งแต่งานพิธีกรรมของสามัญชน ไปจนถึงงานพระราชพิธี เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่ไม่เหมือนใคร เป็นมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติที่มีการวิวัฒนาการมายาวนาน แสดงถึงความรุ่งเรืองทางอารยธรรมเก่าแก่ที่มีการสืบทอดมรดกทางสังคมและภูมิปัญญาในการคิดแสวงหาวัสดุธรรมชาติมาสร้างเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ และสามารถประพันธ์ทำนองดนตรีให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นมา และเชื่อว่าดนตรีไทย มีมานานไม่ต่ำกว่า 4,000 ปี (ปัญญา รุ่งเรือง, 2525)

แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประเภทเครื่องเป่า ที่มีประวัติความเป็นมา คู่บ้านคู่เมืองอีสานมานาน เป็นชีวิตจิตใจอย่างหนึ่งของชาวอีสาน (ประจวบ แสนกลาง, 2523) ในอดีตการเรียนเป่าแคนใช้การเรียนด้วยวิธีการฟัง สังเกต และจดจำเองของผู้เรียน ไม่มีการเรียนการสอนเป็นกิจลักษณะ คือผู้สนใจจะหัดเป่าแคนจะต้องหาโอกาส ฟัง สังเกต จดจำ ชักถามจากผู้ชำนาญที่ละเอียดถี่ถ้วน โดยนำเอาทำนองที่ตนติดใจหรือจำได้มาลองเป่าปะติดปะต่อกันเข้าเป็นทำนองของตนเอง (เจริญชัย ขนไฟโรจน์, 2526)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวอีสานที่มีความโดดเด่น และถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของคนในภูมิภาคนี้ คือ ศิลปะการแสดงหมอลำ (ธีระพงษ์ โสดาศรี, 2537) ซึ่งถือได้ว่าเป็นที่นิยมและรับใช้ชีวิตของชาวอีสาน กล่าวคือ ให้ความบันเทิงเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของคนในสังคม ให้การศึกษา ให้ความรู้ ให้แง่คิดศีลธรรมจรรยาแก่ประชาชน และได้นำวรรณกรรมท้องถิ่นมาแสดงหมอลำโดยมีศิลปินเป็นผู้อนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะพื้นบ้าน นับได้ว่าหมอลำเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสานที่สะท้อนภาพของสังคม (พรชัย เขียวสาคุ, 2536) หมอลำแบ่งออกเป็น

5 ประเภท คือ หมอลำพื้น หมอลำผีฟ้า หมอลำกลอน หมอลำหมู่ และหมอลำเพลิน กลอนลำที่หมอลำใช้ลำมีทำนองหลัก 4 ทำนอง ได้แก่ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองลำเตี้ย และทำนองลำเพลิน ลักษณะของกลอนลำมีกลอนร่าย กลอนกาพย์ (หรือกลอนตัด) และกลอนเงื่อน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2526)

หมอลำเป็นมหรสพพื้นบ้านที่สำคัญที่สุดของชาวอีสาน คำว่า “ลำ” แปลว่า “ขับร้อง” มาจากคำเดิมว่า “ขับลำนำ” ทั้งนี้วิเคราะห์ได้จากหลักฐานที่ปรากฏในท้องถิ่นต่างๆ ของชาวไทย และชาวลาว ดังนี้ คือ ในภาคเหนือของไทย ใช้คำว่า “ขับ” เช่น ขับซอ ซึ่งหมายถึงการขับร้องที่ประสานด้วยเสียงซอ แต่ปัจจุบันนิยมเรียกแต่เพียงว่า “ซอ” ซอจับนก ซึ่งหมายถึงขับร้องชมธรรมชาติ แทนที่จะเรียกว่า ขับซอจับนก ในตอนเหนือของลาว ใช้คำว่า “ขับ” เช่นเดียวกัน เช่น ขับจิม ขับซำเหนือ ขับท่อมหลวงพระบาง ขับเชียงขวาง ในภาคอีสานของไทยใช้คำว่าลำ เช่น ลำพื้น ลำกลอน หรือลำทางสั้น ลำหมู่ และลำซิ่ง ส่วนภาคใต้ของลาวใช้คำว่า “ลำ” เช่น ลำบ้านซอก ลำมหาชัย ลำสีพันดอน และลำคอนสวรรค์ ส่วนในภาคกลางของไทยเดิมใช้คำว่า “ขับลำนำ” ปัจจุบันใช้คำว่าขับร้อง (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2543)

หมอแคนกับหมอลำเป็นสิ่งคู่กัน เพราะหมอลำกับหมอแคนเปรียบเสมือนคนคนเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายต้องรู้ใจกันและกัน ทั้งการขึ้นและการลง ลำทางสั้นทำนองขอนแก่น มีความโดดเด่นด้านท่วงทำนองที่หลากหลาย มีความไพเราะ สนุกสนาน สำหรับผู้ฟังเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทำนองกลอนไหว้ครู ประกาศศรัทธา ถามคู่ลำ ปฏิภาศโต้ตอบ กลอนเดินดง กลอนยาว กลอนภาคเชื่อมต่อระหว่างกลอนลำแต่ละช่วง ล้วนแล้วมีความไพเราะ สนุกสนาน ชวนฟังเป็นอย่างมาก และที่สำคัญลำทางสั้นทำนองขอนแก่นเป็นมูลเหตุให้ลำดังกล่าวมีพัฒนาการเป็นลำซิ่ง หรือลำประยุกต์ และเป็นที่ยินยอมของผู้ฟังในลำดับต่อมา

ชนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่นสู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน เป็นการศึกษาคือความเป็นมาของการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น และทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น ขั้นพื้นฐาน ขั้นกลาง และขั้นสูง สู่ชุมชน เพื่อความยั่งยืนในรูปแบบภาพเคลื่อนไหว เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในระดับศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ระดับหลักสูตร และเป็นบริการทางวิชาการแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลภายนอกชุมชนที่สนใจทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น และเพื่อให้เกิดศิลปินหมอแคนในชุมชน อย่างมีคุณภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของชนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 สามารถนำเอาองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง ชนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่นสู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน ใช้ประกอบการเรียนการสอนหลักสูตร

หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๖๗ ประเภทวิชา ศิลปกรรม สาขาวิชาดนตรีพื้นบ้านและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การศึกษาข้อมูลทางเอกสารกระทำก่อนเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม และประกอบเพิ่มเติม ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และหลังเสร็จสิ้นการศึกษาภาคสนาม โดยทำการค้นคว้าจากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ประชาชน และบุคคล อาทิ หอสมุดแห่งชาติ สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต

2.1 การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ประชาชนพื้นบ้าน จำนวน 5 คน

2.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับขนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำห้วยทำนองขอนแก่น

3. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อมกันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปจากการสัมภาษณ์ และภาพถ่ายในแต่ละครั้งโดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) จัดหมวดหมู่ข้อมูล ตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ และดำเนินการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อศึกษาความเป็นมาของขนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำห้วยทำนองขอนแก่น นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายเพื่อศึกษาความเป็นมาของขนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำห้วยทำนองขอนแก่น โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบคิดเชิงทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอข้อมูลด้วยการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์พร้อมภาพประกอบ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาความเป็นมาของขนบและพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำห้วยทำนองขอนแก่น พบว่า

5.1.1 ความเป็นมาชนบและพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนอง
 ขอนแก่น มีพัฒนาการมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อของชนพื้นถิ่นในพื้นที่ภาคอีสานพัฒนาการมาจากลำ
 ผีฟ้าซึ่งเป็นความเชื่อของคนอีสานว่าบรรพบุรุษอยู่เมืองฟ้าเมืองแถนต่อมาจำนวนคนเพิ่มขึ้นจึงลงมา
 อยู่ที่ราบ ลงมาทางเครือข่ายภาค เมื่อคนในครอบครัวป่วยไข้ก็จะมีเสียงทนายด้วยการลำผีฟ้าคนทำ
 พิธีก็จะร้องลำผีฟ้า คนอีสานมีความเชื่อว่าเสียงแคนคือเสียงสื่อระหว่างมนุษย์กับแถน ซึ่งการลำผีฟ้า
 จะมาแคนเป่าประกอบ ส่วนมากจะนิยมเป่าในสายสร้อยน้อยเพราะเป็นลายที่เข้ากับเสียงหมอลำที่เป็น
 เป็นหญิง และต่อมามีลำผีฟ้าก็ได้มีพัฒนาการเป็นหมอลำพื้น ซึ่งกลอนลำผีฟ้าจะเป็นกลอนลำที่เป็น
 ภาษาท้องถิ่น ส่วนกลอนลำพื้นจะมีคำบาลี-สันสกฤตผสมกับภาษาท้องถิ่นพัฒนาเป็นลำทางสั้น ลำ
 หย่าหรือเดินดง ลำประยุกต์ ดังนี้

กลอนลำผีฟ้า และลายแคนประกอบลำผีฟ้า

มาเด้อลงมาเล่นน้ำกันให้มันม่วน	ฮ้อดเดือนห้าฝนมาแต่เดือนสี่
พี่และน้องมาพร้อมพรา้งกัน	แม่เอ๊ย
มาเด้อขอให้ลงมาหมัดจุ่ม	หมัดจุ่มใหญ่ๆ
เทงหมอลำหมอลำและหมอลำของ	คั้นแมนหมอลำของกลองมาพร้อมพรา้งกัน แม่เอ๊ย
เดี๋ยวนี้เจ็บป่วยไข้ สามปีกะบ่อชวง	จักว่าเป็นปวงฮ้อนการแท้สิ่งใด
จึงได้เชิญเอาอ้ายหมัดทุกคนมาเลี้ยงลำ	คำแท้ให้ชูแนว แม่เอ๊ย
เอาผีฮุนาเจ้าเจ้าเขาทนายบอกว่า	ผีไฮ้เจ้าคาผีนาเจ้าช่องผีหนองเจ้าจำจอง
หรือแมนโคตรแมนเชื่อเจ้าจองนำ	แม่เอ๊ย

ส่วนลายแคนที่เป่าประกอบลำผีฟ้าจะเป็นลายสร้อยน้อย

ลายแคนประกอบลำผีฟ้า - ลายสร้อยน้อย

The image shows three staves of musical notation for a flute accompaniment. The first staff starts at measure 1, the second at measure 6, and the third at measure 10. The music is written in a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The notes are primarily eighth and sixteenth notes, creating a rhythmic accompaniment for the song.

กลอนลำพื้น และลายแคนประกอบลำพื้น

จั่งว่าจักก่าวก้าปางก่อนโพธิญาณ พระอินทร์ลงมาเห็นกะส่องทางนอ

เป็นแจ้ง

แบ่งเป็นส่างสาวลงเป็นป่า	ว่าวางชาวต่างไผ่ดำปี้กะจั่งมี
ทุก มีอนี้สัตว์ต่างภาษา	จั่งว่าหมาหมูคิงกะต่างคนเดือนแก้ว
จำเด้อแม่จำไว้เด้อคนเฒ่าฟังเอาเด้อพ่อ	คือความจริงแมนบ่ บ่ได้จักตอกจำจำได้กะบ่จำ

จ้า แล้วจ้าปากน้ำบ่อมีรอ

หลูโตนหลูโตนฝูงคนเฒ่าบ่จ้าเอาคองเก่า

เดียนี่พันเดียนี่บ่นสนใจ

ขอแขนควายหมากกะดิงแขนงว่บ่ห้วงมีนำกัน

องค์พระพุทธเจ้าชะหนี่แล้วแต่ตน

ว่าสีมาล่าลงกะทั่วแดนดินด้าว

ลายแคนประกอบลำพิน

รทรท	รทรท	ลขมร	----	-รรช	มช-ล	-ทลร	----
-ชลร	ลทลช	มชชล	ลขมร	----	----	----	----
-รมช	-รมช	-ร-ร	-รรช	มช-ล	-ทลร	-ชลร	ลทลช
มชชล	ลขมร	-รมช	-รมช	-ร-ร	-รมช	-รมช	-ร-ร

5.1.2 ขนบทักษะการเป่าแคนประกอบลำพินทางสั้นทำนองขอนแก่นหมอลำจะลำให้ตรงกับเสียงแคน หมอแคนจะเป่าดำเนินทำนองไปกับทำนองลำ ทุกครั้งก่อนหมอลำจะลำหมอลำจะเริ่มด้วยการขึ้นเสียงโ่ก่อน

1) โ่อช่วงที่ 1 เป็นการโ่อเพื่อให้เสียงหมอลำตรงกับเสียงแคนหรือเป็นการเทียบเสียงลำเข้ากับเสียงแคน

2) โ่อช่วงที่ 2 เป็นการโ่อเพื่อเดินหัวกลอนลำหรือเป็นการแนะนำว่าเนื้อหากลอนลำที่จะลำคืออะไร

3. โ่อช่วงที่ 3 โ่อเพื่อให้รู้ว่าเสียงลำเข้ากับเสียงแคนแล้ว จากนั้นหมอลำก็จะขึ้นด้วยคำว่า “แมนว่าเดื่อนาย”

ลายลำทางสั้น

ลายล่ำทางสั้น

---ช	----	-ช-ม	-ช-ม	-ด-ม	-ด-ม	-ร-ด	-ร-ด
-ล-ด	-ร-ด	-ล-ด	-ร-ด	รดลช	----	----	----
----	-ช-ช	----	ลช-ด	--ลด	-มดล	ดล-ช	-มรด
--ดล	-ม-ร	-ช-ด	-มรช	--ดล	-ร-ด	-ดล-ช	-มดล
--ดล	-ช-ช-	-มรด	-มรด	-ช-ด	-ล-ช	-ช-ร	-มรด

5.1.3 ทักษะการเป่าประกอบล่ำทางสั้นทำนองขอนแก่นกลอนหย่าว หรือเดินดง
กลอนหย่าวเดินดง

ลายหย่าวเดินดง

---	---ฟ	-ร-ช	-ร-ฟ	-ร-ช	-ฟชล	--ฟช	ลชพร
---ด	-ร-ม	-ช-ม	รต-ร	--ด	-ม-ล	---	---ร
	---ฟ	--รช	รพรฟ	ฟ-รช	รพรฟ	ฟ-รช	รพรฟ
ฟ-รช	รพรฟ	ฟ-รช	รพรฟ	ฟ-รช	รพรฟ	ฟ-รช	รพรฟ
ฟ-รช	รพรฟ	ฟ-รช	-ฟชล	--ฟช	ลชพร	---	-ร-ม
-ช-ม	รต-ร	--ด	-ม-ล	---	---ร	-ช-ม	---

5.1.4 พัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำประยุกต์ เป็นลำที่มีพัฒนาการมาจากลำทำนองขอนแก่น ช่วงแรกลำประยุกต์ จะลำทางสั้นในกลอนไหว้ครูจะลำเหมือนลำทางสั้นทำนองขอนแก่นหมอแคนจะฟังทำนองลำ หมอลำจะลำตรงกับเสียงแคนที่เป่าประกอบ ส่วนช่วงลำประยุกต์ จะใช้กลอนลำยาวหรือเดินดงดนตรีที่ใช้บรรเลงจะเป็น เครื่องดนตรีสากลประกอบด้วย กลองชุด กีตาร์ เบส พิณไฟฟ้า มาบรรเลงกับแคน ทำนองดนตรีและลำจะเร็วกว่าลำทางสั้นทำนองขอนแก่น และร้องคำซ้ำ เริ่มด้วยกลอนไหว้ครู กลอนประกาศศรัทธา กลอนถามข่าวคู่ลำ แล้วจะลำเดินดง หรือยาวสลับเพลงไปตลอดทั้งคืนเน้นความสนุกสนาน หมอลำจะฟังเสียงดนตรีและทำนองดนตรีเป็นหลัก

ลายประกอบลำประยุกต์

ลายประกอบลำประยุกต์

แคน

5

แคน

9

แคน

13

แคน

17

แคน

21
แคน

25
แคน

29
แคน

33
แคน

---ฟ	---ม	---ร	---	---ฟ	---ม	---ร	---
---ฟ	---ช	-ล-ด	---ล	-ด-ช	-ร-ม	-ฟ-ช	---
---ฟ	---ช	-ล-ด	---ล	-ด-ช	-ร-ฟ	-ม-ร	---ล
-ล-ล	-ช-ฟ	-ม-ร	-ด-ร	-ม-ล	---ด	---ร	---ฟ
--รด	รพรฟ	--รช	รพรฟ	--รด	รพรฟ	--รช	รพรฟ
--รด	รพรฟ	--รช	รพรฟ	--รช	รพรฟ	--รด	รพรฟ
--รช	รพรฟ	--รด	รพรฟ	--รช	รพรฟ	--รด	รพรฟ
--รช	รพรฟ	--รด	-ฟชล	--ฟช	ลชฟร	---ด	-ร-ม
-ช-ม	รด-ร	--ดฺร	-ม-ล	---ด	---ร	-ช-ม	---

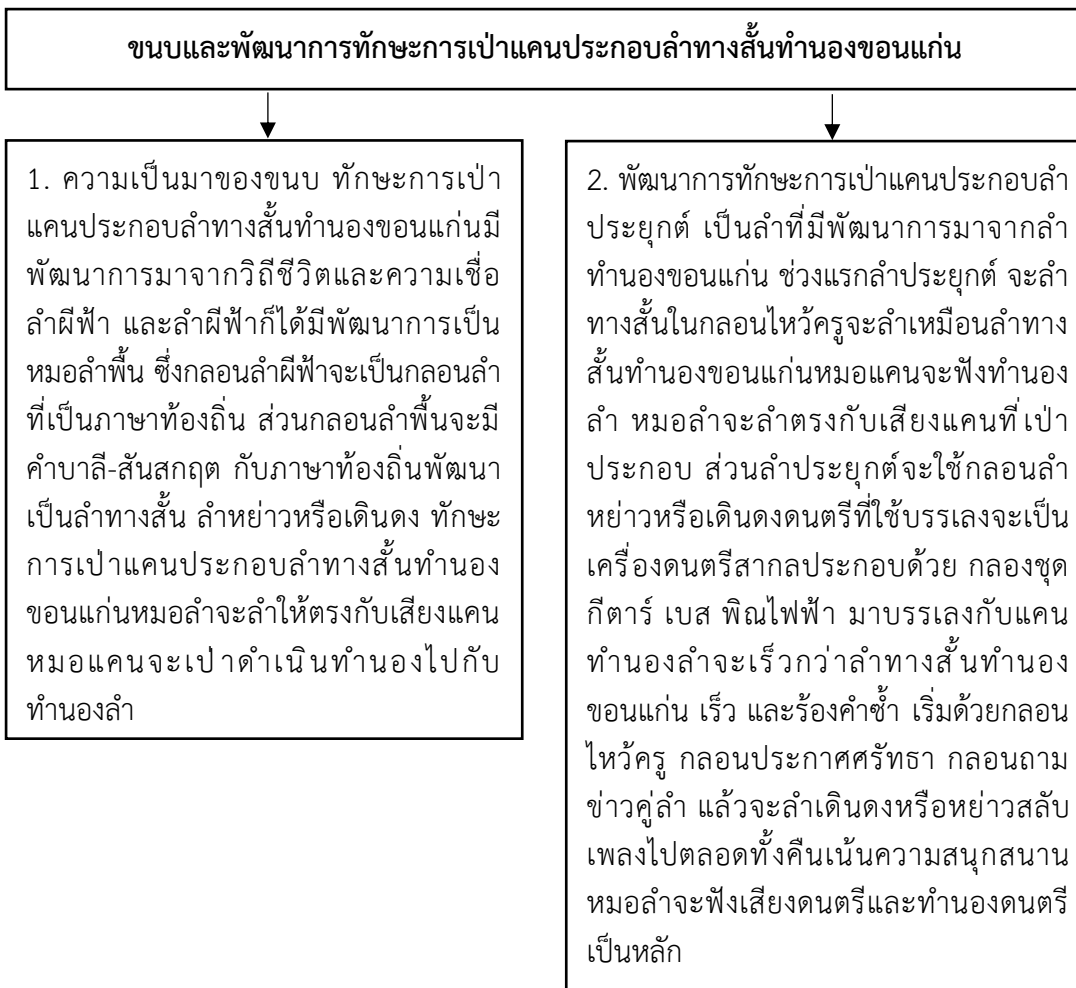
6. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ข้อมูลจากเอกสาร ได้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การศึกษาข้อมูลทางเอกสารกระทำก่อนเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม และประกอบเพิ่มเติม ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และหลังเสร็จสิ้นการศึกษาภาคสนาม โดยทำการค้นคว้าจากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ประชาชน และบุคคล อาทิเช่น หอสมุดแห่งชาติ สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การสังเกต การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ประชาชนพื้นบ้าน จำนวน 5 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

ความเป็นมาของชนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น ความเป็นมาชนบและพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่น มีพัฒนาการมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อของชนพื้นถิ่นในพื้นที่ภาคอีสานพัฒนาการมาจากลำผีฟ้าซึ่งเป็นความเชื่อของคนอีสานว่าบรรพบุรุษอยู่เมืองฟ้าเมืองแถนต่อมาจำนวนคนเพิ่มขึ้นจึงลงมาอยู่ที่ราบ ลงมาทางเรือเถาภาค เมื่อคนในครอบครัวป่วยไข้ก็จะมีเสียงหายด้วยการลำผีฟ้าคนทำพิธีก็จะร้องลำผีฟ้า คนอีสานมีความเชื่อว่าเสียงแคนคือเสียงสื่อระหว่างมนุษย์กับแถน ซึ่งการลำผีฟ้าจะมาแคนเป่าประกอบ ส่วนมากจะนิยมเป่าในสายสร้อยน้อยเพราะเป็นสายที่เข้ากับหมอลำที่เป็นหญิง และต่อมามีลำผีฟ้าก็ได้มีพัฒนาการเป็นหมอลำพื้น ซึ่งกลอนลำผีฟ้าจะเป็นกลอนลำที่เป็นภาษาท้องถิ่น ส่วนกลอนลำพื้นจะมีคำบาลี-สันสกฤต กับภาษาท้องถิ่นพัฒนาเป็นลำทางสั้น ลำห่วยหรือเดินดงลำประยุกต์ ชนบทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่นหมอลำจะลำให้ตรงกับเสียงแคน หมอลำจะเป่าดำเนินทำนองไปกับทำนองลำ ทุกครั้งก่อนหมอลำจะลำหมอลำจะเริ่มด้วยการขึ้นเสียงโ่ก่อน โ่ช่วงที่ 1 เป็นการโ่เพื่อให้เสียงหมอลำตรงกับเสียงแคนหรือเป็นการเทียบเสียงลำเข้ากับเสียงแคน โ่ช่วงที่ 2 เป็นการโ่เพื่อเดินหัวกลอนลำหรือเป็นการแนะนำว่าเนื้อหากลอนลำที่จะลำคืออะไร โ่ช่วงที่ 3 โ่เพื่อให้รู้ว่าเสียงลำเข้ากับเสียงแคนแล้ว จากนั้นหมอลำก็จะขึ้นด้วยคำว่า “แมนว่าเด้อนาย” พัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำประยุกต์ เป็นลำที่มีพัฒนาการมาจากลำทำนองขอนแก่น ช่วงแรกลำประยุกต์ จะลำทางสั้นในกลอนไหว้ครูจะลำเหมือนลำทางสั้นทำนองขอนแก่นหมอลำจะฟังทำนองลำ หมอลำจะลำตรงกับเสียงแคนที่เป่าประกอบ ส่วนลำประยุกต์จะใช้กลอนลำห่วยหรือเดินดงดนตรีที่ใช้บรรเลงจะเป็น เครื่องดนตรีสากลประกอบด้วย กลองชุด กีตาร์ เบส พิณไฟฟ้า มาบรรเลงกับแคน ทำนองลำจะเร็วกว่าลำทางสั้นทำนองขอนแก่น เร็ว และร้องคำซ้ำเริ่มด้วยกลอนไหว้ครู กลอนประกาศศรัทธา กลอนถามข่าวคู่ลำ แล้วจะลำเดินดง หรือห่วยสลับเพลงไปตลอดทั้งคืนเน้นความสนุกสนาน หมอลำจะฟังเสียงดนตรีและทำนองดนตรีเป็นหลัก สอดคล้องกับแนวความคิดของ สุรพล เนสุสินธ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแคนของกลุ่มชาติพันธุ์ไตในภูมิภาคแม่น้ำโขง: แหล่งกำเนิดการแพร่กระจาย และแนวทางการสืบทอดและพัฒนา พบว่าโครงสร้างของแคนมี 2 ลักษณะ คือมี ขนาดเล็ก เรียวและบาง มีความยาวประมาณ 16-18 เซนติเมตร เป็นแคนเจ็ดที่มีลูก 14 ลูกมีเสียงไม่ครบทุก ลูก บางลูกไม่มีลิ้น ไม่มีรูนิ้ว ไม่มีรูแพร และมีความสมดุลและเหมาะสม เป็นแคน 8 คือมีลูกแคน 16 ลูก มี เสียงครบทุกลูกมีรูแพรเป็นตัวปรับระดับเสียง แคนมีต้นกำเนิดมาจากปีซังข้าว มีการแพร่กระจายไปยัง ประเทศจีน ญี่ปุ่น และพื้นที่ที่พบแคนครั้งแรกในพื้นที่กวางสี มณฑลยูนนาน ส่วนแนวทางการสืบทอด โดยเริ่ม จากพ่อสู่ลูก และแนวทางในการพัฒนาโดยภาครัฐเอกชนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่างๆตั้งแต่ระดับหมู่บ้านตำบล จังหวัดตลอดทั้งระดับโลก

7. องค์ความรู้ใหม่

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ด้านวิชาการ ควรส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรมีผลงานด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๖๗ ประเภทวิชา ศิลปกรรม สาขาวิชาดนตรีพื้นบ้าน และเพื่อบริการวิชาการให้บุคคลทั่วไป ต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 องค์ความรู้ การวิจัยเรื่อง ชนบ และพัฒนาการทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองขอนแก่นสู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน นำเป็นแนวทางในการใช้ประกอบการเรียนการสอน และการวิจัยเกี่ยวกับศาสตร์ทางด้านดนตรีในขั้นต่อไป

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาชนบและพัฒนาการ ทักษะการเป่าแคนประกอบลำทางสั้นทำนองอุบล

9. บรรณานุกรม

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). **คู่มือการเป่าแคนเบื้องต้น**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2543). **ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ธีระพงษ์ โสตาศรี. (2523). **บทบาทของสำนักงานหมอลำในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น : สำนักงานหมอลำในอำเภอเมืองขอนแก่น.
- ประจวบ แส่นกลาง. (2523). **คู่มือฝึกแคนเบื้องต้น**. มหาสารคาม : โรงเรียนบรบือวิทยาคาร.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2525). **ประวัติการดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พรชัย เขียวสาคุ. (2536). **ลำเพลินบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรพล เนสุสินธุ์. (2555). **แคนของกลุ่มชาติพันธุ์ไตในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง: แหล่งกำเนิดการแพร่กระจาย และแนวทางการสืบทอดและพัฒนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.